

VEVERSKÁ BÍTÝŠKA ve vzpomínkách pamětníků

Město Veverská Bítýška - Zpravodaj 10/2018 - příloha

zpracovala Ilona Coufalová - kronikář města (ilona.coufalova@atlas.cz)

Paměti pana Josefa Kladivy - důvod změny obsahu obvyklé přílohy:

Během celého letošního roku se připomíná v naší zemi 100. výročí první republiky.

Tak tomu bylo i na konci léta, kdy se konaly **D n y o b c e 2 0 1 8** v našem městě.

Jedna z akcí, výstava fotografií, seznamovala návštěvníky s osudy našich předků, tak jak šel život ... den po dni běžného roku.

Těžkým obdobím první a druhé světové války byla věnována značná část expozice.

Toto je jen malé ohlédnutí pro čtenáře Zpravodaje:

- zážitky z 1. světové války (pan Kladiva - deník a kronika od rodiny Janšovy)
- informace o následných událostech ve Veverské Bítýšce po atentátu v Sarajevu (zapůjčeno z rodinného archivu - vyhledal a zapsal pan Radim Reimer st.)

Připravila: Ilona Coufalová, kronikářka

Vzpomínky na 1.světovou válku

Pan Josef Kladiva

Psáno ve Veverské Bítýšce L.P. 1970 ve věku 75 let

Zdroj: Deník vzpomínek na 1.světovou válku (zapůjčila rodina Janšova)

Voják rakouské armády. Byl dva roky na ruské frontě a jeden rok v Itálii. Fotografie ve vojenském byla zhotovena před odjezdem na italské bojiště.

I. Rozloučil jsem se ráno dne 15.dubna 1915 se svými rodiči a sourozenci. Nebylo mi tenkrát celých 19 roků. Maminka mne doprovodila na nádraží. Sedl jsem do vlaku, který tenkrát u nás jezdil (ve Veverské Bítýšce) a jel jsem na vojnu.

V Brně po půlnoci jsme nasedli na nádraží do nákladních vozů. V každém z nich byli s námi dva vojáci německé národnosti, jako stráž. Ráno jsme snídali v Salcburku. Jeli jsme dále přes Korutany, Štýrsko do Tyrol. Náš pluk se jmenoval Landwehr Infanterie, regiment No14 a byl v Hallu poblíž Insbrucku. Tam jsem prodělal základní cvičení.

Byl jsem přidělen k I.Ersatzkompanii (I.náhradní setnina) na sýpce.

Byla to stará budova pořízena za císaře Josefa II. a bývaly tam uloženy zásoby obilí, jako rezerva. Zcela taková sýpka se u nás nachází poblíž zámku Osová u Křižanova.

Sýpka byla na břehu řeky Inn a souvisel s ní malý execírak (cvičiště).

Cvičení (execírka), jak se říkalo, bylo vše v jazyku německém. Žádný

se neptal, "umíš neumíš německy." Museli jsme všechno lapat. Byli mezi námi (někteří z Brna) co znali německy a tak jsme se od nich přiučovali. Při jedné procházce městem jsem se setkal s Bohumilem Krejčím (pocházel ze sousedství). Dále narukovali k nám Chlubný Jan, stavitel Sova, Koryčan František a Antonín Záboj.

II. 10.října 1915 jsme odjížděli do pole.

Na náměstí, které jsme obsadili, bylo rozloučení. Loučil se s námi pan obrst (plukovník) a staříčkový kněz. Rozloučili se s námi i četní občané německé národnosti. Kdysi nás vítali s určitými obavami a nakonec nás měli rádi. Po státní hymně a za pochodu Hradeckého jsme odcházeli na nádraží, kde jsme nasedli do nákladních železničních vozů.

Jeli jsme přes Štýrský Hradec, Salcburk, Vídeň, Břeclav, Přerov, Ostrava, Krakov, Lvov, Čenstochová. Cesta trvala čtyři dny.

Konečná stanice Nový svět - městečko nacházející se v ruském Polsku. Vyvagonovali jsme a dali se na cestu k pluku. Plukovní velitelství se nacházelo v lese tak 1 km od fronty.

III. 1915-1916 byla mírná zima. Teplé prádlo jsme z batohů ani nevydělali.

My jsme byli asi 1 hodiny koňmo od fronty vzdálení. Za námi bylo dělostřelectvo. Byly to takové dělostřelecké souboje. Když začali naši kanonýři střílet, Rusové jim to opláceli a granáty vybuchovaly v naší blízkosti.

V dubnu 1916 nařízen ústup. Rusové prolomili naši frontu. Ztráty na životech někteří padli do zajetí. Zbytek našeho pluku přidělen k německé divizi. Na vánoce 1916 byla sloužena evangelická mše svatá pro německé vojáky. My byli přizváni.

Odchod k batalionu v Běloruské gubernii.

IV. 1916 - 1917 byla tuhá zima (-30°C).

Vyfasovali jsme kožichy a drželi službu po hodině. Zima pominula a přicházelo jaro.

Na frontu přijel na inspekci císařův bratr arcivévoda Bedřich v dvorním vlaku. Bylo nás 8 mužů vybráno a drželi jsme u toho zvláštního vlaku službu 24 hodin.

V. Byl nám osmi mužům přidělen železniční most na hlídání. Dostávali jsme poloviční přiděl potravin, jako dříve na frontě. Byl hlad.

Přišel rozkaz, abychom se vrátili k svému pluku. Stavili jsme se na jeden den doma a jeli k pluku. V Hallu jsem přišel znovu ke kulometům.

VI. Koncem října 1917 jsem odjížděl na italskou frontu. Bylo nás 45 na doplnění stavu na frontě.

Slovinsko - Kraňsko.

Dále pěšky. V Udine ležel náš 14. regiment. Řeka Piava. Tam nás přidělili k několika útvarům na doplnění ztrát. Pluk byl zde v záloze. Taliánské letadlo nás zpozorovalo. Výbuch granátu. Mrtví. Ranění. Zmatek. To vše se opakovalo ještě několikrát.

Všecko vojsko opustilo město a noc jsme strávili pod širým nebem. Bohumil Bešter byl u mne na návštěvě, tak pěkně vyvázl bez pohromy.

VII. Zima v Itálii roku 1917-1918 byla velmi mírná. Děšť a někdy poprašek sněhu.

Bylo deštivo a sychravo. V nekrytém zákopu jsem se nachladil a onemocněl. Dostal jsem velký průjem. Dali mi živočišné uhlí a uznali práce neschopen. Nemoc se nelepšila.

Onemocnění žloutenkou. Nemocnice. Následně práce v tiskárně.

Odjezd do Brna na zdravotnický kurz (70 mužů). Šestinedělní kurz zakončený vysvědčením.

VIII. Služba u Nádražní strážě (v Brně - Králově Poli, Střelících), kde jsem zůstal až do konce války. Lidé odcizovali z wagonů mouku, cukr, uhlí. Kradli i železniční zaměstnanci.

28. října 1918 byla utvořena Československá republika.

IX. Měli jsme ten den službu na Rosickém nádraží. Šel jsem do města něco nakoupit. A vidím!

Zástupy lidí se hrnuly na velké náměstí (náměstí Svobody) a strhly mne sebou.

Na čepici jsem měl rakouský znak, tak mi jej uřízli a dali tam naši trikoloru.

Ptám se, "co to je"?

"Vojáčku, je převrat. Jsme svobodni a je vyhlášena Československá republika."

Na náměstí byli řečníci, kteří tuto zprávu vyhlášovali a zároveň vyzývali obyvatelstvo ke klidu. Zpívaly se národní písně: Kde domov můj, Hej Slovane ...

Úřady, které byly většinou v německých rukou (Brno bylo z větší části německé) se přebíraly do českých rukou. Vrátil jsem se na nádraží, chlapani už také věděli, že máme samostatnost. Nechali jsme flinty na strážnici a jeli domů. Třetí den jsem dostal dopis, abych dobrovolně nastoupil k nádražní setnině do Brna. Oblékl jsem znovu vojenský stejnokroj, čepici s trikolorou a dostavil se na nádraží. Hlásil jsem se poslušně dle starého způsobu u raportu. Nový velitel poručík van de Bruh, mi pravil: "vojáčku, dnes máme svobodu, jsme jako bratři a tykáme si." V Brně se utvořil z dobrovolníků pluk Svobody. Měli svoji kapelu, která vyhrávala přijíždějícím italským legionářům na nádraží.

Současně přijížděly transporty vojáků z rakouské fronty. Po pádu říše Rakousko-Uherské se nikdo o armádu nestaral. Vojáci si museli často i se zbraní v ruce vydobít odjezd z fronty domů. Bylo málo vlaků. Jelo se v pře-

plněných vozech. Legionářské pluky odjížděly na Slovensko proti Maďarům, kteří je chtěli okupovat. Později byla vyhlášena mobilizace.

Naši vojáci jeli vytlačovat Maďary ze Slovenska, kteří tuto zemi neradi opouštěli.

Asi za tři neděle jsme byli uvolněni z vojenské služby.

U lékařské prohlídky jsem dostal na základě srdeční choroby propouštěcí list.

A tím byla pro mne vojna navždy skončena.

*Zpracovala: Ilona Coufalová, kronikářka města
Veverská Bítýška, září 2018*

Zdroj: Deník vzpomínek na 1.světovou válku (zapůjčila rodina Janštova)

Události ve Veverské Bítýšce po červnovém atentátu v Sarajevu roku 1914.

28. června 1914 zastřelil v Sarajevu srbský student Gavrilo Princip následníka rakouského trůnu - Františka Ferdinanda d'Este.

Ten den byla neděle a v Brně se konalo velké cvičení Sokolů, které v těch dobách bývalo velkou manifestací proti vládnoucím rakouským kruhům a všemu německy mluvícímu vůbec. Po obdržení telefonátu stran události v Sarajevu úředníci místodržitelství toto velké shromáždění protirakousky smýšlejících lidí, zakázali.

Užaslí účastníci se v odpoledních hodinách dozvěděli co se stalo.

28.července po tvrdých ultimativních požadavcích vůči Srbskému království vyhlásilo Rakousko-Uhersko Srbsku válku. Po půlnoci 31. července 1914 přijeli do Veverské Bítýšky autem úředníci okresního hejtmantství z Tišnova a přivezli mobilizační rozkazy.

Vypukla světová válka.

Již poledním vlakem odjelo 93 mužů ke svým plukům, druhý den bylo dodáno 50 koní do Brna. Z okolních obcí se sjížděli rukující, často doprovázeni nářkem žen a dětí.

Světové války se zúčastnilo z naší obce celkem 367 mužů, z nichž 46 padlo.

Ze zajetí se vrátilo 19. Jako legionáři z ruské a italské fronty se vrátilo 20 mužů.

Jediný francouzský legionář - Bonifác Císař, padl.

Rakouská persekuce dopadla i na Veverskou Bítýšku. Liknavý postup zastupitelstva při pátrání po lidech neloajálních a v rakouském smyslu vlastizrádcích vedlo k rozpuštění zastupitelstva a dosazení vládního komisaře.

Byl jím Kristián Fiala a svou funkci zastával od roku 1916 do převratu 1918. Nebyl to občan z naší vesnice.

Celý učitelský sbor byl pro nedostatek loajality přeložen.

Vyšetřování, zatčení a věznění byli: rolník Jan Mareček, školník Alois Smutný a učitel Jan Reimer.

V květnu 1915 bylo do obce dopraveno 316 italských uprchlíků včetně jejich školy. Byli zde až do roku 1918.

První ruští zajatci dorazili do obce v prosinci 1915.

Pracovali: v Kaolince, v Bachmanově mlýně (dnes Jarošův mlýn), na panství Veverském, u jednotlivých rolníků.

Zajatců bylo 91 ruských a 10 italských (tito byli hlavně na Nových Dvorech).

Odešli v roce 1918.

Ve válce 1914-1918 padli a nepodařilo se zjistit, na které frontě (srbská, italská, ruská, francouzská). Válčilo se na Ukrajině a v Rumunsku:

Bronzové desky s jejich jmény jsou umístěny na jižní stěně kostela.

František Babák, Jan Baraš, Jan Beránek, Alois Biskup, Bonifác Císař, František Císař, Ferdinand Císař, Jan Císař, František Cibulka, Jan Čech, Antonín Dundáček, František Dundáček, Václav Dundáček, Antonín Juran, Jan Jřebáček, František Juránek, Pavel Kilián, Antonín Kos, Teodor Kos, Jan Klimeš, Jan Králík, František Králík, Josef Koryčan, Otakar Kratochvíla, Filip Kříž, Bohumil Kučera, Ferdinand Lipovský, Jaroslav Mífek, Josef Mlejnek, Jan Myška, Václav Mytýzek, Josef Peprla, Filip Peprla, Adolf Pleva, Jan Procházka, Augustin Pšíkal, Rudolf Slezák, Ignác Srnec, František Šanca, Karel Veselý, Ignác Vohrabal, Josef Vohrabal, František Zduba, Vilém Zopf, František Žák a Václav Žák.

Jako legionáři se vrátili (u italských uvedeno v závorce, ostatní ruští):

Karel Blaha (it.), Eduard Baumann, Tomáš Cibulka, Josef Dundáček, Vladislav Jeroušek, František Kastl (it.), Bohumír Kastl (it.), František Kočka, Josef Koštoval, Josef Kříž, František Nehyba, Jan Ondroušek, Antonín Pandula, Klement Ehrmann, Karel Patočka, Gustav Svoboda, Rudolf Válek, František Valentin, Emil Vohrabal a Gustav Vaigl.

Legendární bitvy u Zborova se zúčastnil František Valentin.

Ruští legionáři se vraceli domů po etapách přes: Vladivostok, Hong-Kong, Džibuti, Suez do italských přístavů Terst a Janov. Poslední z nich se vrátili v roce 1921.

Někteří také byli odvezeni z Vladivostoku přes Tichý oceán do San Franciska.

Dále pokračovali vlakem přes Spojené státy a z východoamerických přístavů lodí buď do italského Janova či do Le Havru ve Francii. Takto objel zeměkouli jako první náš občan Vladislav Jeroušek.

Jan Reimer, nar.6.4.1885 Dymokury (zemřel 3.11.1977 ve Veverské Bítýšce)

Do Veverské Bítýšky nastoupil jako učitel na jaře 1910.

V době 1.světové války bydlel ve škole v přízemí (třída sousedící s Mičánkovým obchodem).

Škola byla nová, místa bylo dost a tak některé třídy sloužily k bydlení mladým učitelům.

Učitel Reimer (syn zámeckého zahradníka v Dymokurech) pěstoval v truhlících za okny květiny.

Jednou muškáty jindy petunie. Shodou okolností v roce 1915 to byly rudé karafiáty.

Podobnost čistě náhodná, rudý nebyl. Angažoval se hodně v Sokole.

Jeho květy za okny školy byly obdivovány.

A tak se stalo, že na dotaz: "pane učiteli, načpak pěstujete takové krásné květy?"

Odpověděl: "No až přijedou Rusi, abych je měl čím přivítat."

Ono se tenkrát věřilo, že Rakousko válku prohraje.

Do obce tehdy donesl některý z raněných vojáků manifest velkoknížete Nikolaje (carova bratra), kde bylo mimo jiného psáno:

"Vstupuje v čele ruského vojska na území rakousko-uherské, jménem velkého ruského cara prohlašuji Vám, že Rusko nejdennkráté prolévalo svou krev za osvobození národů od cizáckého jha, ničeho jiného nemajíc na žřeteli, než obnovení práva a spravedlnosti.

I nyní Vám, národové Rakouska -Uherska, přináší svobodu a uskutečnění Vašich národních tužeb."

Jsou lidé, kteří třeba bez zlého úmyslu prozradí nepovolanému sluchu něco o čem by se mělo raději mlčet. A tak se konání a výroky učitele donesly až ...

Otec mezitím narukoval do Hallu v Tyrolsku, kde se podroboval výcviku a chystal na frontu.

Byl zatčen polními četníky, transportován přes Vídeň do Brna na Špilberk.

Obviněn na základě udání z velezrady (hrozil i absolutní trest).

V průběhu vyšetřování si udavači uvědomili dosah jejich činu a postupně si přesně nevzpomínali a důkazů ubývalo. Celá aféra šla do ztracena.

Otci však bylo uděleno do osobního spisu PV (politischverdachtig - politicky nespolehlivý). Byl pod přímou kontrolou poslán na východní frontu k tzv. Bahnhofkomanndu (nádražní velitelství), jehož úkolem bylo ustupovat vždy jako poslední (vytrhávat koleje před postupujícím nepřítelem, podminovávat mosty apod.)

Dostal se na jižním úseku fronty až do Oděsy.

Kromě hrozícího trestu, když byl na Špilberku, byl zbaven doživotně učitelského úřadu (učitelé byli státní zaměstnanci).

Zdroj: Radim Reimer, starší (syn učitele Jana Reimera)

Připravila: Ilona Coufalová, kronikářka

srpen 2018

(následující číslo Zpravodaje pokračuje opět v Pamětech pana Josefa Kladivy z 06/2018)